

GYERMEKKÖZELBEN (PÁLYAKEZDŐ TANÁROK CSONGRÁD MEGYÉBEN)

DOMBI ALICE

Az iskolai nevelőmunkára való felkészültség szintje pályakezdő pedagógusoknál mindig izgalmas probléma. Abban a néhány évben — amíg pályakezdőnek minősül valaki —, benne rejlenek az igazán jó pedagógusmunka csírái, s ha ez megfelelő előképzettséggel, az önfejlesztés, önalakítás iránti igénnyel párosul, s egy jó pedagógus közösségben teljesebben ki, akkor a jövő generáció nevelése jó kezekben van. Természetesen, hogy valaki milyen nevelő, az függ adottságaitól, „pedagógiai vénájától” és képzettségétől is.

Eddigi megfigyeléseink, tapasztalataink arra utalnak, hogy a néhány éve tanító pedagógus gyakorlati tapasztalatai növekedésével egyre inkább képes kiaknázni a személyiségében rejlő lehetőségeket, s ugyanakkor még élénken élnek benne azok a hatások, amelyek a tanárképzés során érték, amelyek szakmai, pedagógiai, pszichológiai és módszertani tudását megalapozták, és gyarapították.

Ezekkel a kérdésekkel több kutató és team foglalkozott, akik a tanárképzés folyamatában vizsgálták a pedagógussá válás rész- és alapkérdéseit.¹ A külföldi szakirodalomban az 1970-es évektől kezd előtérbe kerülni a pedagóguskutatás.²

Rendkívül érdekes adatokat szolgáltatnak az ún. „nyomonkövető” vizsgálatok, a tanárképzés hatásfolyamatát követő kutatások, ill. a hivatásbeli bevalás kérdéseit taglaló összegeзések, hiszen az ezekből levonható következtetések a tanárképzés mikéntjére vonatkozó javaslatokkal szolgálhatnak.

A pályakezdő tanárok körében végzett vizsgálat tapasztalatai

Az Oktatáskutató Intézet dr. ÓVÁRI ÁGNES vezetésével országos reprezentatív vizsgálatot indított 1983-ban a pályakezdő pedagógusok körében, melynek során a hivatásbeli bevalás kezdeteit, az ezt befolyásoló tényezőket kutatták. A vizsgálatban 456 pályakezdő pedagógus vett részt, ebből 27-en Csongrád megyében dolgoznak.³

1. táblázat

A VIZSGÁLATBAN RÉSZT VETT PÁLYAKEZDŐK MEGOSZLÁSA

Iskolatípus	Nem		Összes
	nő	férfi	
Ált. iskola	19	5	24
Középiskola	3	—	3
			27

A 27 probandus közül egy végzett levelező tagozaton, a többiek nappali hallgatóként fejezték be tanulmányaikat. Minthogy Szegeden egyetem és tanárképző főiskola is működik, így a környéken, a megyében az iskolákat elsősorban ez a két intézmény látja el pedagógussal. Jelen vizsgálat résztvevői is a JATE-n, ill. a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végeztek, így az itt folyó tanári hivatásra való felkészítő munka minőségéről is képet kaptunk általuk.

A vizsgálatban részt vett Csongrád megyei pályakezdő pedagógusok 37%-a városban, 63%-a falun dolgozik. Közülük 16 lakik helyben (59%), 11-en pedig naponta utaznak. (41%)

A vizsgálat során a pályakezdőkkel interjút készítettünk, két órájukat, foglalkozásukat néztük meg, és elemeztük megadott szempontok szerint, továbbá egy kérdőívet töltöttünk ki, amelynek adatai alap- és háttérinformációkat szolgáltatottak. Interjút készítettünk az igazgatókkal is, akik a pályakezdők felkészültségéről nyilatkoztak.

A vizsgálati anyag feldolgozása számítógépes program segítségével az Oktatás-kutató Intézetben készült.

A továbbiakban a Csongrád megyei pályakezdőkkel készített interjúk alapján kívánjuk bemutatni a hivatásbeli bevalás sajátosságait.⁴

A pályaaorientáció jellegzetességei

A pályaaorientáció jellemzői rámutatnak a pályaválasztási döntés stabilitására. A pályaválasztás időpontja és motívumai arról tanúskodnak, hogy milyen erős valakiben a pedagógus munkája iránti vonzalom, mennyire ismeri a pálya jellemzőit.

Csongrád megyében a vizsgálatban részt vett pályakezdőkre is vonatkoznak a fentiek. A megkérdezettek 78%-a már gyermek- és ifjúkorban rendelkezett elképzeléssel leendő pályájáról, egészen kisgyermekkorban öten tartották „Traumberuf”-nak a pedagógushivatást.

A pályaválasztás motívumai igen érdekes képet mutatnak. Az interjúk alapján a motívumokat direkt és indirekt indításként elemeztük, mivel sokat elárul egy pedagógus pályával kapcsolatos alapállásról az, hogy a gyermek személyisége alakításának vágya vezérli-e, vagy a nyári szünidő képe lebeg szeme előtt.

A válaszokat rangsorolva aszerint, hogy elsődleges (a pedagóguspálya lényegére utaló), vagy másodlagos (a hivatástudat alapjaira nem mutató) motívumokat sorakoztatnak fel, azt tapasztaljuk, hogy a 17 éves kor előtti választásokban többen nem neveznek meg határozott motívumokat, „női pálya” szerepel az indoklásban, több esetben a szak jellegzetességei vonzóak.

Meg kell azonban jegyezni, hogy ezekben az esetekben is kialakult időközben a képzés hatására, vagy a pedagóguspálya örömeit megismerve az igazán értékes, gyermekközpontú motiváció, illetve a gyakorlat során ennek megerősítése is megtörtént.

„Az az igazság, hogy ... édesanyámtól világéletemben azt hallottam, hogy a pedagógusnak milyen jó, ott a nagy szünet, leadja az órát, és aztán délután azt csinál, amit akar. ... De ez alatt az év alatt rá kellett jönnöm, hogy azért ez nem így van. De azt hiszem, hogy nem változtatnék pályát, hiszen a gyerekek sok örömet okoznak.” 432/2*

* Az idézett válaszoknál az interjúk és a kérdések számát jelöljük. (Az országos mintában elhelyezve.)

Ha a tényleges pályaválasztás számszerű adatait nézzük, akkor a pályaválasztási döntés időpontjáig a pályaindítatás megoszlása a következő:

2. táblázat

Pályaindíték	Összes	R %
Pedagógiai	18	67
Szaktárgyi	6	22
Diplomaszerzés	1	3,7
Egyéb	1	3,7
	26	196,4

A pályaválasztás határozottá válásában döntő szerepe van a családnak, a környezetnek. A megerősítő motiváció, a visszafogó légkör, a pozitív példa, a negatív, netán közömbös hozzáállás mind-mind befolyásoló tényező. A megkérdezettek többsége 85%-a megerősítést kapott családjától választását illetően, s ez alapvetően meghatározta a pedagóguspálya iránti attitűdjüket.

A tényleges pályaválasztás motívumai között döntő szerepet játszottak a tanári minták. Példájukkal, emberi, pedagógusi magatartásukkal ösztönözték tanítványaikat e hivatás választására. A pályaválasztásban szerepet játszó általános és középiskolai pedagógusok körülbelül azonos arányban gyakoroltak hatást tanítványaikra. Legnagyobb számban azonban több tanári mintát látva maguk előtt, alakították ki magukban a megkérdezettek a követendő példát. A következő idézet jól mutatja, hogy az önalakítás, a pedagógus „ÉN” megtalálása milyen előzetes mintákon alapul.

„... Az általános, középiskolai évek alatt kirajzolódott, a főiskolai évek alatt megérlelődött bennem a tanári modell. Az általános iskolai osztályfőnököm és a gimnáziumi magyar tanárom példája — azt hiszem — végig fog kísérni engem. ... Természetesen a főiskolán is több olyan tanár volt, akinek a példáját követni szeretném.” 403/16

A fenti kérdéskört összegezve elmondhatjuk, hogy összefüggés van a pályaválasztás időpontja és motívumai között. A kisgyermekkorai pályaelképzelés mindig erősödik, egyre újabb, a pedagógushivatás lényegét érintő motívumokkal gazdagodik. A közvetlenül az érettségi előtt, vagy röviddel előtte döntők pályaképe határozottabb, de a döntési stabilitás nem olyan erőteljes, mint az előző csoportba tartozóknál. (Rokon pályák vonzása; másirányú adottságok felszínre kerülése stb.) Mind a két csoportba tartozók a pedagógiai gyakorlatot „megízelve” megerősítést kaptak döntésük helyességéről.

A főiskolai, egyetemi évek előtti mozgalmi munka pályaindíték jellege nem számottevő. A tanárképzés éve alatt gyakorlati tapasztalatok, gyermekközpontú foglalkozások hatása viszont erőteljesebb a pedagóguspályával való azonosulás szempontjából.

A pedagógusszerepre való felkészülés

A pedagógusszerepre való felkészülésben fontos szakasz az a 4—5 év, amikor a tanárjelöltek a főiskolákon, egyetemeken a tanári pálya szakmai, pedagógiai, pszichológiai, módszertani jellegzetességeivel megismerkednek. Ekkor kapnak elsődleges visszajelzést, megerősítést, vagy éppen az ellenkezőjét arról, hogy jól választot-

tak-e. A tényleges próbakő mindenkor a gyakorlati tevékenység sikere vagy sikertelensége.

A Csongrád megyei pályakezdők az interjúk során kitértek arra, hogy a tanárképzés évei milyen hatást gyakoroltak pálya iránti vonzalmukra.

3. táblázat

A PÁLYAVONZÁS MÓDOSULÁSA

A tanárképzés hatása	Összes	%
Nincs lényeges korrekciós hatás	23	85
Közeledés a pályához	3	15
Távolodás a pályától	—	—

A megkérdezettek közül 23-an nyilatkoztak úgy, hogy nem érte őket lényeges korrekciós hatás a főiskolai, egyetemi évek alatt. A számszerű adatok mögé nézve, és az interjúk egészét ismerve elmondhatjuk, hogy a legtöbb esetben kiszűrhető a pályavonzás pozitív irányú, kisebb mértékű módosulása. Talán azért lehetett ezt nehezen követni, mert nem valamely „katharizis-élmény” következtében való erős ráhangolódást jelentett.

A pedagóguspályától való elfordulás gondolata a megkérdezett fiatal pedagógusok fejében meg sem fordult, néhány esetben az eredeti elképzeléshez képest szakmódosulás következett be, de ez nem ingatta alapjaiban a pályához való pozitív viszonyulást. Néhány esetben bizonytalanságot okozott az, hogy milyen életkorú gyerekeket tanítana valaki szívesebben.

Több esetben szóltak arról, hogy a gyakorlati tapasztalatok, nevelési gyakorlatok, első tanítások hatására egyre jobban erősödött hitük pedagóguspályára való alkalmasságukat illetően, illetve egyre jobban ráhangolódtak a tevékenységre.

„A főiskolán elsőben, másodikban kicsit meginogtam, de harmadik, negyedik évben, amikor a gyakorlati dolgok kerültek elő, úgy éreztem, hogy nekem való ez a pálya. Arra is gondoltam, hogy minék kell az a rengeteg háttéranyag, de most már látom ezek hasznosságát.” 395/3

Az egyetem, főiskola légköre a tanári pálya iránti vonzalom alakulásában jelentős tényező. A megkérdezettek véleménye megoszlik. Többségüknek nem tetszett a főiskolán uralkodó szabadabb légkör (a középiskolában megszokotthoz képest). Sokat jelentett a csoporttársakkal való kapcsolat, a tanárok hatása és a gyerekekkel való kapcsolat nagymértékben erősítette a pedagóguspálya iránti vonzalmukat.

Az egyetemi, főiskolai oktatók személyisége, hozzáállása, hivatás iránti elkötelezettsége is az egyetem, főiskola légkörét meghatározó tényező.

„... különösen a történelem tanszéken volt olyan hangulat, amit az ember akaratlanul átvett. Nagyszerű tanáraink voltak. Valahogy úgy éreztük, hogy kutya kötelességünk ... mindent megtanulni tőlük. ...

Eléggé komoly felkészítést kaptunk. ... Sokszor volt olyan érzésünk, hogy többet is, mint az egyetemisták.” 393/15

Az egyetemet végzettek nyilatkoztak úgy, hogy bizonytalansággal lettek tele a négy év alatt, s az ötödik évben előzmény nélkül kezdve tanítani, saját pedagógiai képességeiket kipróbálni, nehéz helyzetbe kerültek. Ez sem vezetett természetesen elképzelés-módosuláshoz a pályát illetően, de nehézségekkel küzdenek azok, akik

például általános iskolába kerültek tanítani, hiszen ennek módszertani részét nem tanulták.

A szaktanszéki képzés hatásáról szólva a kezdő pedagógusok kiemelték azt, hogy gazdag ismerettár birtokába jutottak, s ez hozzájárult a pedagóguspálya iránti vonzalmuk erősödéséhez. Ugyanakkor úgy érzik, hogy nem volt eléggé iskolacentrikus a képzés, kevés volt az alkalom gyermekközelségbe kerülni, több gyakorló tanításra lett volna szükség.

„... sokszor hallottam a Matematika Tanszéken, hogy nem az a jó tanár, aki mindenre tud válaszolni, hanem aki mindig tudja, hogy mit, hol kell keresni. Feltétlenül szükség van általános iskolán túli ismeretanyagra, de — véleményem szerint — hangsúlyozottabban kellene foglalkozni az általános iskolai tananyaggal. ... Minél több téma tanítása is sok segítséget jelentene.” 405/15

A pedagógiai, pszichológiai tárgyak hatásáról, elhivatottságot erősítő szerepéről szólva a megkérdezettek együttes hatásukat említik, egymástól való elválaszthatatlanságukra utalnak. Úgy érzik, hogy hozzájárult a pedagógusmunka iránti vonzalmuk erősödéséhez. Különösen a gyakorlatközpontú foglalkozásokra igaz ez, ahol a szituáció-elemzés, dramatizálás, szociodráma stb. módszereit alkalmazták, s ezáltal kerültek közelebb leendő hivatásukhoz.

A pályakezdők többsége úgy értékeli a pedagógiai, pszichológiai tárgyak hatását, mint amelyet alapot adtak, érdeklődést felkeltőek voltak, gyakorlati segítséget nyújtottak. Mindannak, amit tanultak, a gyakorló tanítások során látták hasznát, és ezek az ismeretek a tényleges pedagógusi gyakorlatban mélyültek el igazán.

„Tényleg nagyon szeretem a pszichológiát. ... A gyerekek lelkivilága, reagálásai bizonyos szituációkban mindenképpen tanulságosak. Főleg a pedagógiai-pszichológiai rész volt — most a gyakorlatban látom — rendkívül hasznos. 407/15

Intézményspecifikus és szakspecifikus a pályakezdők szakmódszertannal kapcsolatos véleménye. Az egyetemet végzettek túl elméletinek érzik a szakmethodikai képzést, hiányolták, hogy nem láttak és nem dolgoztak fel elég iskolai életből ellesett helyzetet. A főiskolát végzettek egy része is hasonlóan nyilatkozott, de a többség úgy érzi, hogy a szakmódszertanon hallottak a gyakorlatban igazolódtak, biztonságérzetet adott az ott szerzett tudás, sok módszertani „fogást” tanultak meg. Többen „csodálatos” tanáregyenísegeket emlegetnek, akik saját példáikkal, hatni akarásukkal sokat tettek azért, hogy a tanárjelöltek hivatástudattól áthatva induljanak el az életben.

„A fizika nagyszerű volt. Voltak olyan óráink, ahol a módszertan tanára képmagnó segítségével megelevenített órákat, ahol hallgatók, szakvezetők tanítottak. Szóval jó volt látni azt, hogyan kell a gyerekek között mozogni, hogyan lehet a gyerekekkel kapcsolatot kialakítani.” 385/10

A megkérdezettek a gyakorló iskolai tapasztalataikat mint a pedagóguspályával való azonosulást igen fontos lépcsőfokát említik. A gyerekekkel való együttműködésélménye a módszerek gyakorlati kipróbálása, a közös óraelemzések, a szakvezetőktől ellesett és kipróbált módszerek, „fogások” adják meg — véleményük szerint — igazán az alapot ahhoz, hogy a gyakorlatban meg tudják állni a helyüket.

„A gyakorló iskolában nagyon jó gyerekanyaggal találkoztunk. Sem fegyelmezési problémánk, sem alapvető elmaradás a tudásban nem volt tapasztalható. Később kikerülve már nem voltak ilyen jó tapasztalataink.” 397/15

„Én a gyakorló iskola légkörét nem tapasztaltam, ... mivel Szegeden a Méreiben

voltunk gyakorlaton. ... akkor éreztük, hogy jaj, ez már az igazi, milyen jó, hogy ránk figyelnek. Nagyon nagy élmény volt az első óra, amikor láttam, hogy érti, tudja a gyerek (az anyagot, amit magyarázott). 387/15

Az élmények meghatározó szerepéről árulkodik a következő részlet:

„... Az első matematika órán a negyedik osztályban óra közben az egyik kislány feláll, hoz egy rajzot, és mutatja: ezt Ági néninek rajzoltam. Nem tudtam először, hogy megdicsérjem, megköszönjem, vagy mit is mondjak.” 387/15

A gyakorlati tapasztalatszerzés további szinterei, az évközi és nyári gyakorlatok is lehetőséget nyújtanak a gyerekekkel való foglalkozás alapvető formáinak kipróbálására. Erről nyilatkozik a következő pályakezdő:

„Én a Gagarin és Zrínyi Általános Iskolában gyakoroltam. Ennek millió előnye volt a gyakorló iskolai légkörrel szemben. Gondolok itt arra, hogy átlagosabb osztályokban taníthattunk. Jól sikerültek az óráim, s ez olyan élményt nyújtó, biztosságérzetet adó volt. Egy kis türelmetlenséget is kiváltott bennem, hogy jó lenne már teljesen szabadon a pályán dolgozni. Negyedéves koromban egy hónapig Zánkán dolgoztam. Úgy érzem, ez volt a felsoroltak közül az, ami leginkább növelte a pedagógushivatás iránti vonzalmamat. ... Önállóságot kaptam, és egy hónap után megállapíthattam, hogy eredményesen dolgoztam.” 389/15

Összegezve a pedagógusszerepre való felkészülés főiskolai, egyetemi évek alatti hatását, elmondhatjuk a következőket. A pályavonzás módosulása elsősorban pozitív irányú, jóllehet ez a közeledés a pályához apró lépésekben történt. A kezdeti, illetve a pedagógusképzés alatti bizonytalanság (szakválasztás, milyen életkorú gyerekeket tanítana szívesen) a gyakorlati képzés hatására megszűnik. Az egyetemet végzett tanárok hiányosnak érzik gyakorlati felkészültségüket, különösen az általános iskolai munkára való felkészítést, hiszen sokan helyezkednek el általános iskolai tanárként.

A pedagóguspálya iránti pozitív attitűd kialakulása, megerősödése a gyakorló tanítások és a gyermekélmények következménye.

A szaktanszékeken, a pedagógia és pszichológia órákon, a szakmódszertani órákon; továbbá a gyakorló iskolában tanultak hatását többségében pozitívnak ítélik. Mindez a pedagógus pályára való fokozatos ráhangolódást elősegítette.

A hivatásbeli bevalás néhány sajátossága

A pályakezdők saját tanári egyéniségük jellemzése során, rámutattak arra, hogy a pedagógus egyéni nevelési stílusának kialakulása adottságainak, rátermettségének, beállítódásának, mesterségbeli tudásának függvénye. Most, a gyakorlatban látják igazán, hogy mely tulajdonságokat, jellemzőket kell magukban kialakítani, illetve erősíteni. Igazán önkritikusan nyilatkoztak, reális önismeretük és a pálya kritériumainak összevetése nyújtott ebben segítséget. A hivatástudattal végzett munka összetevőit a következőképpen körvonalazták: alapvető a pedagógus tevékenységhez való viszony, a mesterségbeli tudás, és a tanár képességein alapuló, egyéniségéből következő jellemzők. Ehhez járulnak egyrészt a magatartási jellemzők, a jellemtulajdonságok, másrészt a kialakítható, megszerzhető sajátosságok (pl. kommunikációs képesség, pedagógiai kultúra).

Az oktató-nevelő munkában adódó problémák konkrét területeken való jelentkezése rávilágít azokra a teendőkre, amelyek a felkészítés során, a tanárképzés évei alatt preventíve vezethetnek e gondok csökkenéséhez.

A következő táblázat a Csongrád megyei pedagógusok problémáit számszerű és %-os adatokkal szemlélteti. Ha összevetjük az országos adatokkal, láthatjuk, hogy a sorrend az első három helyen azonos, viszont az egyes problémákat többen említik.⁵ A számadatok nem jelzik, de az interjúk egészéből kiderül, hogy legtöbb esetben a megoldási módokról, próbálkozásairól is nyilatkoznak. Saját munkájuk mind magasabb szintű elvégzésére törekednek.

4. táblázat

Problémakörök	Csongrád megye		Országos minta	
	Ö	%	Ö	%
Fegyelmezés	20	74	265	62
Időbeosztás	19	70	251	59
Hátrányos helyzet	17	63	231	54
Kapcsolat a szülőkkel	15	56	188	44
Tananyagtranszformálás	15	56	190	44
Segédeszköz	13	48	221	52
Munkáltatás	12	45	228	53
Motiválás	11	41	166	39
Tehetséggondozás	10	37	123	29
Kapcsolatteremtés	6	22	95	22
Együttműködés a kollégákkal	5	19	117	27

A táblázatból kitűnik az is, hogy a legtöbb gondot a fegyelmezés jelenti, s az időbeosztás is elég sok pályakezdő problémája. Egész kis programot ad a következő válaszadó:

„A tanórai fegyelmezésen áll vagy bukik az egész órának a sikere. Én megkövetelem a fegyelmet, szeretek keretet adni az órának. ... nagyon fontos megemlíteni, hogy nem mindegy az sem, hogy melyik osztályhoz milyen hangnemben szólok. ...Elég egy nézés, és minden rendben van.” 379/23

A gyerekekkel való jó kapcsolat és a barátkozás határait is felhívják a figyelmet a meleg-megengedő, de a szaktekintélyt fontosnak tartó nevelési stílus hívei.

„Sokszor... mondták is, hogy a tanár néni olyan, mint egy kislány... de azért úgy érzem, hogy elfogadnak társnak is, nevelőnek is, bizalommal vannak irántam.” 391/23

A hivatásbeli beválás jellemzőivel kapcsolatosan az alábbiakat emelhetjük ki. A pályakezdők gyakorlati tapasztalatai igazolták pályaválasztásuk helyességét. Összhangban volt eredeti pályaképük a tanári pálya valós jellemzőivel. A pályaidentifikáció a tényleges iskolai gyakorlat során erősödött. Ezt jelzi többek között a pályaelhagyási szándék minimális szintje, és az ún. „önfényképek”.

Az oktató-nevelőmunkával kapcsolatos problémáik megegyeznek idősebb kollégáik gondoljaival, illetve rutinhányból adódnak. Legtöbbjüknek a fegyelmezés, az idővel való gazdálkodás, és a hátrányos helyzetű tanulókkal való foglalkozás okoz gondot.

A tanárképzésben a gyakorlati jelleg erősítését javasolják: szituációmegoldások, nevelési helyzetelemzések, módszervásár, mikrotanítási lehetőség, több hospitálás és óraelemzés, önálló gyermekvezetői feladatok, a gyakorlati képzés intenzív szakaszának korábbi időszakra helyezése.

A vizsgálat tanulságai

Az egyetemi, főiskolai képzés évei alatt már megkezdődik az a folyamat, az a személyiségfejlődési szakasz, melynek középpontjában a társadalmi célkitűzéseinknek megfelelően az aktív, a sikeres és tevékeny munkavégzés igénye áll. A pályakezdés évei választ adnak arra, hogy ki hogyan felel meg ezeknek a követelményeknek, milyen eredményesen tud alkalmazkodni a pedagógus pálya kívánalmaihoz.

A pályakezdők elméleti felkészültsége általában megfelelő, a gyakorlati tapasztalatok gyarapodásával, az alkotó pedagógiai légkör segítségével megtalálják egyéni nevelési stílusukat. A tanárképző főiskolán végzetek pedagógiai, pszichológiai, módszertani felkészültsége gyakorlatcentrikusabb.

Az országos adatokkal összehasonlítva a Csongrád megyei pályakezdők felkészültebbek, kevesebb problémával küzdenek, óravezetési stílusuk határozottabb, jobban feltalálják magukat a váratlan szituációkban, a motivációra nagyobb hangsúlyt fektetnek, óráik eredményesebbek. Az órán kívüli tevékenységekbe is aktívan, kezdeményezően bekapcsolódnak.

Az óralátogatásoknál a pályakezdők tevékenységét a motiváció, a tananyag konstruktív közvetítése, a tanulás folyamatába való bevonás, a munkáltatás és a tanulókkal való kapcsolat szempontjából értékeltük. Ezekben a tanári szerepekben a Csongrád megyében tanító tanárok átlaga a legjobb, azaz ők tanítottak legjobban. Az országos mintában kiugróan jók között a többség ugyancsak a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végzett. A vizsgálatban részt vett 456 pályakezdő közül 63 főiskolánkon fejezte be tanulmányait.

A „gyermekközpontú” tanárképzés megavilósítása érdekében továbbra is gondot kell fordítani a nevelői gondolkodást elősegítő eljárások tananyagba való beépítésére, a pedagógiai szituációk elemző alkalmazására, strukturált személyiségfejlesztő gyakorlatok bevezetésére, a tanárjelöltek önismereti érzékenységének fejlesztésére, felhasználására, saját élményű esetfeldolgozásokra.

A tudatos tanári személyiség alakításának nélkülözhetetlen velejárója a szakmódszertani stúdiumok életközelsége. A pályakezdők azokat a módszertani órákat ítélték igen hasznosnak, amelyeken mikrotanításra tettek kísérletet saját csoportjukban, ahol videofelvételen szembesülhettek önmagukkal, tehát, ahol legalább a lehetőségeknek megfelelően iskolát helyettesítő környezetben próbálhatták ki pedagógus egyéniségüket.

Az igazi élményt a gyakorló tanítások jelentették. Gyerekközelbe kerülni, felelősséget érezni, a katedra másik oldalán állni, ez volt igazán „embert mérő” vállalkozás. Az 1984-ben életbe lépett új főiskolai tanterv gyakorlatorientált szelleme lehetővé teszi, hogy a tanárjelöltek már az első félévtől kezdve tapasztalatokat, élményeket szerezzenek az általános iskolai gyakorlatról. Ennek hatása a következő években mérhető le.

Mindenesetre elmondhatjuk, hogy a leendő tanárok hivatástudatát csak az egész pedagógusképző intézmény — sőt továbbmenve — a pedagógusképző intézmények egységes szemléletével lehet formálni. Hangsúlyozni kell ebben a tanári minták szerepét, a hivatástudat, a felelőség- és kötelességtudat összefüggését.

Jegyzetek

1. ÁGOSTON GY. (1977) a tanári hivatásra nevelés tapasztalataival, BOLLA I—SZABÓ P. (1979) a tanárjelöltek pályaorientációs motívumainak vizsgálatával, CSERNÉ ADERMANN G. (1983) a pedagógusok elvárásainak a tanulók teljesítményre való hatásával, DURÓ L. (1967) a személyiségmegismerés hivatástudatot alakító hatásával, KONCZ J. (1980) a pedagógushivatás kérdéseivel. NAGY J.—VECZKÓ J. (1974) az egyetemet végzett hallgatók helytállásával, PAPP J. (1979) a pedagógusjelöltek pályaalakmasságának kérdéseivel, PETRIKÁS Á.—VECSEY B. (1978) a hivatásra nevelés és az iskolai munka korszerűsítésével, RÓKUSFALVY P. (1979) a pedagógushivatás kutatásának kérdéseivel, SZILÁGYI K. (1983) az értelmiségivé válás kérdéseivel, UNGÁRNÉ KOMOLY J. (1978) a tanítói pályaalakmasság kérdéseivel foglalkoztak.
2. Pedagóguskutatás a külföldi szakirodalomban: GAEBE, B. (1971) a pedagógusszerep különböző aspektusait elemzi, BUCHBERGER, F.—FISCHER, W. (1972) a pedagógus magatartására irányuló „tréning” hatásáról szól, BRENNER, G. (1981) a tanári személyiség varázsáról értekezik, SPAULDING, R. L. (1982) a pedagógus magatartás hatását elemzi különböző tanítási helyzetekben, PEARLMAN, CH. (1983) a tanár, mint információforrás szerepét taglalja a tanulók kreativitásának kialakításában, TONELSON, K. (1981) a pedagógus énképének jelentőségéről szól az iskolai légkör alakításában.
3. Az Oktatókutató Intézet vizsgálata az alábbiakra keresett választ:
 - a) Kikből lesz pedagógus?
 - b) Milyen életkorban, milyen indíttatásból választották a pedagóguspályát?
 - c) A pályakezdő pedagógusok milyen elméleti, gyakorlati hiányosságokkal küzdenek, és ennek kiküszöbölésére milyen utat találnak?
 - d) A pedagógiai nyitottság, a tudatos nevelőmunkára való felkészültség belső igényükké válik-e?
 - e) Az oktató—nevelő munkán kívül milyen egyéb feladatokat végeznek, és milyen képük van a pedagógussal szemben támasztott követelményekről?
4. A téma részletes elemzése a szerző Pályakezdők „mély” vízben c. 1986-ban díjat nyert pályamunkájában található.
5. Az összevetés alapját az Oktatókutató Intézetben 1985-ben elemzett adatok szolgáltatják.

Irodalom

- ÁGOSTON GY., 1977. A tanári hivatásra nevelés tapasztalatai és problémái. In.: A tanári hivatásra nevelés. FPKK Bp.
- BRENNER G., 1981. Subjekt sein in der Schule. Zur Praxis eines schülerorientierten Unterrichts. München.
- BUCHBERGER F.—FISCHER W., 1977. A pedagógus magatartására irányuló „tréning”. Erziehung und Unterricht. 3. OPKM Dok.
- CSERNÉ ADERMANN G., 1983. Az önmagát beteljesítő jóslat. Magyar Pedagógia. 2.
- DURÓ L., 1967. A személyiségmegismerés hivatástudatot alakító hatásának vizsgálata. Magyar Pszichológiai Szemle. 4.
- GAEBE B., 1971. Berufsrolle des Lehrers. Köln.
- KONCZ J., 1980. Pedagógushivatás. Kossuth Könyvkiadó Bp.
- NAGY J.—VECZKÓ J., szerk. 1974. Az 1968—72-ben végzett hallgatóink helytállása. Szeged.
- NAGY J.—VECZKÓ J., 1976. Volt hallgatóink iskolai helytállása. Felsőoktatási Szemle 1—2.
- ÓVÁRI Á., 1985. A pedagógiai tudatosság szintje a pályakezdő tanárok körében. Pályaválasztás 1
- ÓVÁRI Á., 1985. Az iskolaigazgató és a pályakezdő tanár. Oktatókutató Intézet Bp.
- PAPP J., 1979. Felvételi rendszerünk alapelvei és gyakorlata. Pedagógiai Szemle. 5.
- PEARLMAN, CH., 1983. A tanárok mint információforrások a tanulók kreativitásának felfedezésében és minőségében. Education. USA 3.
- PETRIKÁS Á.—VECSEY B., 1978. Tanárképzés, hivatásra nevelés és az iskolai munka korszerűsítése. Magyar Pedagógia. 3—4.
- RIESZ B., 1985. Az értékre nevelés pedagógiai kérdései. Kandidátusi értekezés.
- RÓKUSFALVY P., 1979. A pedagógushivatás kutatásának kérdései. Pedagógiai Szemle. 1.
- SZILÁGYI K., 1983. Az értelmiségivé válás. Kutatási Beszámoló. OKI.
- TONELSON, S. W., 1981. A pedagógus énképének jelentősége az egészséges tanulási légkör kialakításában. Education. 1.
- UNGÁRNÉ KOMOLY J., 1978. A tanító személyiségének pedagógiai, pszichológiai vizsgálata. Akadémiai Kiadó. Bp.

IN DER NÄHE VON KINDERN LEHRER-ANFÄNGER IM KOMITAT CSONGRÁD

ALICE DOMBI

Die Autorin veröffentlicht einige Erfahrungen der Untersuchung, die im Kreis von jungen Lehrern am Anfang ihrer Berufstätigkeit durchgeführt wurde. In der Untersuchung, als im Teil einer das ganze Land betreffenden repräsentativen Forschung, werden die Charakterzüge der Berufsorientierung dargestellt und analysiert, bzw. der Prozess der Vorbereitung für den Beruf beschrieben. Am Ende der Studie werden Schlussfolgerungen auf die Erneuerung der Lehrerbildung gezogen.

В ДЕТСКОМ ОКРУЖЕНИИ (НАЧИНАЮЩИЕ УЧИТЕЛЯ В ЧОНГРАДСКОЙ ОБЛАСТИ)

АЛИЗ ДОМБИ

Автор делится опытом исследования, проходящего среди начинающих преподавателей, работающих в Чонградской области.

Исследование — в качестве раздела репрезентативного государственного исследования — раскрывает характерные особенности профориентации, качества подготовки учителя к роли педагога и анализирует их с точки зрения становления педагога по его призванию.

В заключение работы автор подводит итоги, взяв на вооружение обновление в деле подготовки учительских кадров.